

УДК 796.322(477)

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ГАНДБОЛУ В УКРАЇНІ

Ірина ПАВЛЮК

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Дослідження присвячене аналізу організаційні аспекти розвитку гандболу в Україні. Розглянуті особливості підготовки спортивного резерву, викладені результати аналізу показників розвитку дитячо-юнацького спорту та спорту вищих досягнень, а також визначена система підготовки тренерських кадрів з гандболу.

Ключові слова: гандбол, організаційна система, спорт вищих досягнень, підготовка, спортивне товариство, спортсмен.

Постановка проблеми. Входження України до складу СРСР обумовило розвиток спорту вищих досягнень в країні тільки в олімпійському напрямі. Проте, політична нестабільність і перебудова суспільства вплинули на зміну організаційної структури спорту, що обумовило масовий неконтрольований від'їзд спортсменів і тренерів у закордонні клуби і, як наслідок, привів до зниження рівня розвитку спорту вищих досягнень в Україні [2, 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз спеціальної літератури свідчить про значущість проблем модифікації сучасного спорту (С.І. Гуськов, 2000; В.М. Платонов, 2000–2001; Ю.П. Мічуда, 1995; М.М. Линець, 1998–2003; О.В. Борисова, 1998–2004), і насамперед особливостей розвитку й реорганізації структури спорту вищих досягнень в умовах комерціалізації й професіоналізації (Н.С. Братановський, 1991; С.І. Гуськов, 1987–2000; В.Н. Платонов, 1994–2004; В.П. Люкевич, 1991; М.М. Линець, 2000–2004; С.В. Алтухов, 2007; А.В. Починкін, 2007).

Сьогодні пріоритетними завданнями галузі є забезпечення високих показників розвитку спорту вищих досягнень в країні, спадкоємність структур дитячо-юнацького й резервного спорту, а також підготовка й збереження кадрового потенціалу (Корецький В.М., 1988; Косо лапова І.В., 1995; Нікітушкін У.Г., 1999; Шинкарук О.А., 2004).

Мета дослідження – проаналізувати організаційні аспекти розвитку дитячо-юнацького гандболу в Україні.

Методи дослідження.

- аналіз літературних джерел; нормативно-правових і регламентуючих документів;
- метод аналізу, синтезу та порівняння;
- соціологічні методи: опитування, бесіда, інтерв'ювання;
- методи математичної статистики.

Результати дослідження та їх обговорення. Після розпаду СРСР в 1991 р. система підготовки спортивного резерву в Україні перетерпіла істотних змін. Сьогодні практика відбору та спортивної орієнтації свідчать про зниження показників розвитку спорту вищих досягнень і масовості в дитячо-юнацькому спорті.

Підготовка спортивного резерву в гандболі України здійснюється мережею спортивних шкіл (ДЮСШ, СДЮШОР, ШВСМ), спортивних клубів різних форм власності (Положення про Державний комітет України з фізичної культури і спорту, затвердженого Указом Президента України від 14.11.96 р. № 1078/96). Мінсім'ямолодьспорт України фінансує заплановані заходи в розмірі коштів, що передбачені бюджетом на вид спорту й разом з Федерацією гандболу України (ФГУ) забезпечує їхнє проведення. У свою чергу, ФГУ відповідає перед Мінсім'ямолодьспорт за підготовку й результати виступів українських гандболістів на міжнародних змаганнях, організацію й проведення національних і

інших змагань відповідно до Єдиного календарного плану, а також надає методичну допомогу в організації навчально-тренувального процесу в спортивних школах, секціях, клубах, командах, здійснює контроль за їхньою діяльністю (ст. 2.1.3, 2.2.3, 2.2.6 двостороннього договору). Виходячи з вищевикладеного, організаційна структура гандболу в Україні представлена на двох рівнях: державному й громадському (рис. 1) [1, 4, 5].

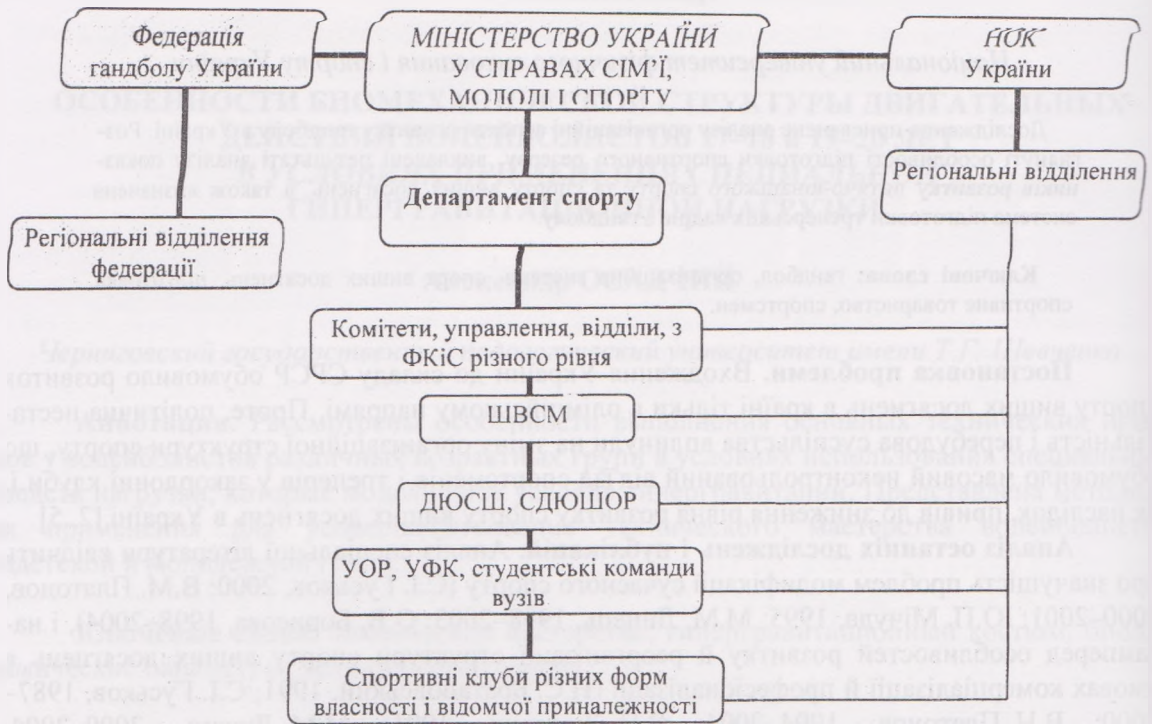

Рис. 1. Система організації та управління гандболом в Україні

Система гандбольних спортивних шкіл в Україні базується в 24 областях і поєднує близько 159 гандбольних шкіл різних форм власності. Ефективність підготовки резерву в гандболі пов'язана із забезпеченням послідовної підготовки юних спортсменів у ДЮСШ, СДЮШОР, ШВСМ, що дозволяє на кожному етапі сконцентрувати увагу на певній частині гандболістів і забезпечити зацікавленість тренерських кадрів, які брали участь у їх підготовці в успішних виступах спортсменів.

Федерація гандболу України проводить клубні змагання на території України і займається розвитком дитячо-юнацького й студентського спорту. У свою чергу департамент спорту при Міністерстві України у справах сім'ї, молоді і спорту організовує проведення міжнародних змагань з гандболу, а також займається підготовкою національних збірних команд [2, 3].

Як пріоритетний вид спорту гандбол розвивається лише в 8 регіонах України (Донецька, Закарпатська, Запорізька, Київська, Одеська, Херсонська, Хмельницька області й м. Київ), де займаються близько 20 тис., а спортсменів постійного та змінного складу – більше 2 тис.

Керівникам обласних органів влади, спорткомітетів, органів освіти (Донецької, Закарпатської, Запорізької, Херсонської, Хмельницької областей) вдалося не тільки зберегти, але й збільшити на 14% кількість дитячо-юнацьких спортивних шкіл з гандболу, взявши їх на місцеве бюджетне фінансування в систему спорткомітетів та органів освіти (рис. 2).

Проте, подальший розвиток дитячо-юнацького гандболу не може йти шляхом тільки збільшення кількості спортивних шкіл. Розвитку дитячо-юнацького спорту може сприяти також створення спортивних клубів при загальноосвітніх установах. Правильна організація виховного процесу в школі, ліцеї, гімназії, професійно-технічному училищі не може бути реалізована без широкого залучення молоді до занять гандболом, необхідного

для підвищення їхньої життєдіяльності й розумової працездатності. Крім цього, створення таких спортивних клубів допоможе ДЮСШ більш якісно робити відбір юних спортсменів і ефективно реалізовувати їхній природний потенціал, а також забезпечувати сприятливі умови для подальшого вдосконалення в гандболі [2, 6].

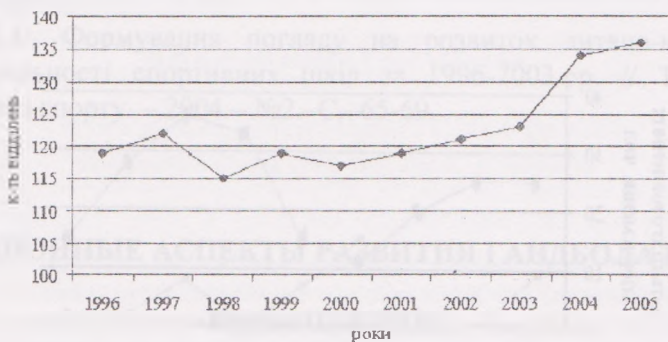

Рис. 2. Динаміка кількості відділень дитячо-юнацьких спортивних шкіл з гандболу в Україні за 1996-2005 рр.

Для росту спортивної майстерності дітей необхідно збільшити кількість змагань у календарі. Однак, відсутність асигнувань із державного бюджету веде до їхнього скорочення. Дитячо-юнацькі змагання з гандболу проводяться за рахунок міських, обласних і спонсорських коштів, що негативно позначається не тільки на кількості команд, що беруть участь, але й на відборі висококваліфікованих суддівських бригад, що обслуговують змагання.

Зниження кількості змагань різного рівня для учнів, недостатнє фінансування, збільшення тарифів на проїзд, може привести до руйнування сформованої системи, що відповідно спричинить якісне погіршення роботи дитячо-юнацьких спортивних шкіл, а також зниження інтересу до занять у дітей і тренерів.

Для розвитку гандболу як пріоритетного виду спорту необхідно створення інфраструктури. У сучасних соціально-економічних умовах підготовка спортсменів високого рівня можлива лише при утриманні їх на ставках "спортсмен-інструктор", а також забезпечення в дні тренувань повноцінним харчуванням, що дозволяє компенсувати енерговитрати. Відповідно до нормативно-правових основ, що регулюють діяльність спортивних шкіл, рішення зазначених питань є компетенцією тренерів гандбольних шкіл і органів державного управління фізичною культурою й спортом [2].

Проте аналіз показників спорту вищих досягнень свідчить про суттєве їх зниження, що обумовлює необхідність вдосконалення системи підготовки спортсменів (рис. 3).

Таким чином, для подальшого розвитку гандболу в Україні необхідне створення централізованої системи підготовки, про що свідчать показники досягнень радянських гандболістів на Олімпійських іграх, Чемпіонатах світу і Європи в період 1952-1992 років. Як відомо ріст їх результатів забезпечувався в основному за рахунок централізованої підготовки (до 75 %) і змагальних факторів (до 25 %), що було обумовлено підвищенням тренувальних навантажень, інтенсивності змагальної діяльності, вдосконаленням спортивної техніки. Все це потребує від спортсменів цілеспрямованої професійної підготовки [3, 6].

Слід зазначити, що ефективність будь-якої системи підготовки гандболістів забезпечується рівнем професійної кваліфікації кадрів, наявністю талановитих спортсменів і тренерів, науковим потенціалом фахівців, здатних пропонувати ефективні новітні технології й методики. Ефективна підготовка кадрів вищої кваліфікації є найважливішим чинником, що визначає розвиток дитячо-юнацького спорту й спорту вищих досягнень.

Проведений аналіз показує, що в ряді областей недостатньо уваги приділяється підвищенню професійного рівня штатних тренерів. Так, в середньому 39,9 % тренерів мають першу або вищу категорію. В окремих регіонах і відомствах спостерігається невідповідність загальним тенденціям динаміки показників чисельності й рівня кваліфікації тренерського складу. Тому необхідно вдосконалювати систему підготовки тренерів з гандболу.

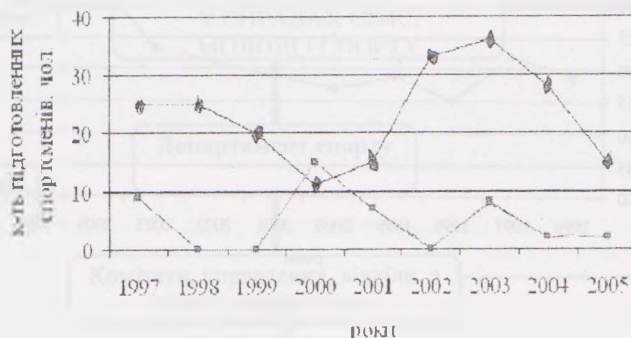

Рис. 3. Динаміка підготовки кваліфікованих спортсменів з гандболу в період 1997-2005 рр

Примітки 1 – ромбики, 2 – зірочки

Сьогодні, в основі підготовки тренерських кадрів з гандболу лежить наступна система:

- Навчання у ВНЗ для одержання кваліфікації викладача з фізичної культури збо тренера з гандболу (термін навчання 4 роки – бакалавр, 5 років – магістр);
- Стажування для тренерів (на базі університетів).
- Семінари підвищення кваліфікації (національні й міжнародні) [2, 6].

Висновок

Результат аналізу розвитку гандболу, показав необхідність збереження організаційного досвіду СРСР у сучасних умовах. Нові соціально-економічні умови в Україні вплинули на структуру підготовки спортивного резерву, обумовили зниження популярності гандболу серед дітей та підлітків, що привело до зниження показників розвитку спорту вищих досягнень (на 20 % підготовки МС і на 60 % МСМК), а також кількості осіб, що займаються гандболом на 3,5 % при збільшенні кількості ДЮСШ на 14 % свідчить про необхідність реорганізації й удосконалювання зазначеної системи.

Таким чином, для підготовки резерву в гандболі необхідне створення гандбольних шкіл при провідних клубах України, організувати підготовку кадрів, а у програму шкільних уроків фізкультури ввести гру гандбол та організувати секції з гандболу у ВНЗ.

Список літератури

1. Закон України "Про фізичну культуру і спорт" від 24.12.1993 р. № 3808.
2. Павлюк І.С. Проблеми і перспективи розвитку гандболу в Україні // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2007. – № 2. – С. 56–60.
3. Переверзин І.І., Сулов Ф.П. О структуре современного спорта высших достижений и социально-правовом статусе спортсменов профессионалов // Теория и практика физкультуры. – 2002 – № 5. – С. 57-61
4. Постанова Кабінету Міністрів України "Про внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України від 11.06.1998 р. № 855" (Про збереження штатної чисельності працівників)

ДЮСШ, СДЮШОР, УОР і УФК, штатних національних збірних команд з видів спорту від 26.09.1998 р. № 1532.

5. Профессиональный спорт: Учебник для студентов высших учебных заведений физ. воспитания и спорта / Под общей ред. С.И. Гуськова, В.Н. Платонова. – К.: Олимпийская литература, 2000. – 392 с.

6. Шинкарук О.А., Формування погляду на розвиток дитячо-юнацького спорту шляхом аналізу діяльності спортивних шкіл за 1996-2003 рр. // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2004.– №2.–С.–65-69.

ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ ГАНДБОЛА В УКРАИНЕ

Ирина ПАВЛЮК

Национальный университет физического воспитания и спорта Украины

Аннотация. Исследование посвящено анализу организационных аспектов развития гандбола в Украине. Рассмотренные особенности подготовки спортивного резерва, изложены результаты анализа показателей развития детско-юношеского спорта и спорта высших достижений, а также определена система подготовки тренерских кадров в гандболе.

Ключевые слова: гандбол, детско-юношеский спорт, спорт высших достижений, подготовка, спортивное общество, спортсмен.

ORGANIZATIONAL ASPECTS OF HANDBALL DEVELOPMENT IN UKRAINE

Iryna PAVLYUK

National University of Ukraine on Physical Education and Sport of Ukraine

Abstract. Research is devoted to the analysis of organizational aspects of development of handball in Ukraine. The considered features of preparation of a sports reserve are stated results of the analysis of parameters of development of youthful sports and sports of the supreme achievements, and also the system of preparation of the trainer's staff in handball is certain.

Key words: handball, organizational aspects, top class sport, preparation.